

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

© 2017 ПРОХОРОВА В. В., ЧУМАК Л. Ф., ЛАВРО С. М.

УДК 658.7

Прохорова В. В., Чумак Л. Ф., Лавро С. М. Актуальні тенденції управління матеріальними ресурсами підприємства

Метою статті є визначення актуальних тенденцій вдосконалення системи управління матеріальними ресурсами підприємства. Організація ефективного управління матеріальними ресурсами на підприємстві стає гострою практичною проблемою, вирішення якої пов'язано з новими сучасними науковими дослідженнями та розробками. Забезпечення раціонального використання ресурсів потребує впровадження інноваційних заходів щодо оптимізації управління наявними та потенційними матеріальними ресурсами підприємства. Досягненню цієї мети можуть сприяти зміни в самій системі управління, зміщення акцентів з одних її елементів на більш актуальні, які використовуються у провідній світовій практиці (з адаптацією до вітчизняних умов), а також базуються на вітчизняних інноваційних науково-практичних розробках.

Ключові слова: матеріальні ресурси підприємства, класифікація, управління матеріальними ресурсами, ефективність, забезпечення.

Рис.: 2. **Бібл.:** 13.

Прохорова Вікторія Володимирівна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: prokhorova@mail.ru

Чумак Лариса Федорівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: Larisa_Chumak@ukr.net

Лавро Сергій Миколайович – магістрант кафедри економіки та організації діяльності суб'єктів господарювання, Українська інженерно-педагогічна академія (вул. Університетська, 16, Харків, 61003, Україна)

E-mail: serezha.lawro@yandex.ru

УДК 658.7

UDC 658.7

Прохорова В. В., Чумак Л. Ф., Лавро С. М. Актуальные тенденции управления материальными ресурсами предприятия

Целью статьи является определение актуальных тенденций совершенствования системы управления материальными ресурсами предприятия. Организация эффективного управления материальными ресурсами на предприятии становится острой практической проблемой, решение которой связано с новыми современными научными исследованиями и разработками. Обеспечение рационального использования ресурсов требует внедрения инновационных мероприятий по оптимизации управления имеющимися и потенциальными материальными ресурсами предприятия. Достижению этой цели могут способствовать изменения в самой системе управления, смещение акцентов с одних элементов на более актуальные, которые используются в передовой мировой практике (с адаптацией к отечественным условиям), а также базируются на отечественных инновационных научно-практических разработках.

Ключевые слова: материальные ресурсы предприятия, классификация, управление материальными ресурсами, эффективность, обеспечение.

Рис.: 2. **Библ.:** 13.

Прохорова Виктория Владимировна – доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования, Украинская инженерно-педагогическая академия (ул. Университетская, 16, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: prokhorova@mail.ru

Чумак Лариса Федоровна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования, Украинская инженерно-педагогическая академия (ул. Университетская, 16, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: Larisa_Chumak@ukr.net

Лавро Сергей Николаевич – магистрант кафедры экономики и организации деятельности субъектов хозяйствования, Украинская инженерно-педагогическая академия (ул. Университетская, 16, Харьков, 61003, Украина)

E-mail: serezha.lawro@yandex.ru

Prokhorova V. V., Chumak L. F., Lavro S. M. The Topical Tendencies of Management of Material Resources of Enterprise

The article is aimed at determining the topical tendencies of improving the system for management of material resources of enterprise. Organizing an effective management of material resources at enterprise becomes an acute practical problem, solution to which is associated with the new contemporary scientific research and development. Ensuring the rational use of resources requires introduction of innovative activities to optimize the management of both the existing and the potential material resources of enterprise. Changes in the management system as such, shifting focus from several elements to the more relevant ones, which are used in the advanced global practice (with adaptation to domestic conditions) and which are based on domestic innovative scientific and practical developments, can contribute to achieving this objective.

Keywords: material resources, classification, management of material resources, efficiency, ensuring.

Fig.: 2. **Bibl.:** 13.

Prokhorova Viktoriya V. – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department of Economics and Business Entities, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (16 Universytetska Str., Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: prokhorova@mail.ru

Chumak Larisa F. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economy and Organization of Activity of Subjects of Managing, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (16 Universytetska Str., Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: Larisa_Chumak@ukr.net

Lavro Serhii M. – Graduate Student of the Department of Economics and Business Entities, Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy (16 Universytetska Str., Kharkiv, 61003, Ukraine)

E-mail: serezha.lawro@yandex.ru

Сучасні умови діяльності підприємства характеризуються підвищенням дефіциту і, як наслідок, вартості матеріальних ресурсів. Підприємство вимушено приділяти особливу увагу їх придбанню, створенню та використанню. Організація ефективного управління матеріальними ресурсами на підприємстві стає гострою практичною проблемою, вирішення якої пов'язано з новими сучасними науковими дослідженнями та розробками. Забезпечення раціонального використання ресурсів потребує впровадження інноваційних заходів щодо оптимізації управління наявними та потенційними матеріальними ресурсами підприємства. Досягненню цієї мети можуть сприяти зміни в самій системі управління, зміщення акцентів з одних її елементів на інші, більш актуальні (виробнича логістика, реінжиніринг бізнес-процесів), які використовуються в передовій світовій практиці.

Дослідженню проблем та окремих аспектів управління матеріальними ресурсами підприємства присвячено значна кількість наукових праць і розробок як вітчизняних, так і закордонних учених. Вивченню сучасних проблем управління матеріальними ресурсами підприємства приділяють увагу такі науковці, як Бондарева І. О. [9], Крохмаль С. С. [3], Лола Ю. Ю. [4], Могилювська О. Ю. [5], Несвіт В. [6], Руднева О. Ю. [9], Селезньова Н. О. [9], Степаненко Т. О. [10], Стрижова В. Г. [11], Хобта В. М. [7], Шкода М. С. [13].

Сучасні умови, в яких діють вітчизняні підприємства, знаходяться під впливом багатьох різнопланових факторів, які піддаються дуже швидким змінам. На сьогодні загальновідомо, що вижити та розвиватися підприємство може тільки за рахунок оптимізації використання матеріальних ресурсів. Задля цього необхідно впроваджувати такі систему та механізм управління матеріальними ресурсами, які базуються на ефективній світовій практиці, що має бути адаптована до вітчизняних умов, а також на вітчизняних інноваційних науково-практичних розробках. Це обумовлює необхідність подальшого проведення різнобічних теоретичних досліджень, пов'язаних з виявленням необхідних сучасних змін системи та механізму управління матеріальними ресурсами підприємства.

Метою статті є визначення актуальних тенденцій вдосконалення системи управління матеріальними ресурсами підприємства.

Існує багато трактувань поняття «матеріальні ресурси підприємства». Розглядаючи в комплексі всі елементи матеріальних ресурсів, можна розробити таку систему управління, яка дозволить оптимізувати використання матеріальних ресурсів на підприємстві, створюючи синергійний ефект. Ми будемо використовувати широке розуміння матеріальних ресурсів: *матеріальні ресурси* – основні та оборотні засоби виробництва, які використовуються (або можуть бути використані) у виробничому процесі та є матеріальною базою підприємства чи галузі [1]. Таким чином, до матеріальних ресурсів відносять: техніку; будівлі; споруди разом з матеріалами, необхідними для їх виробничого функціонування (паливо, запасні частини та ін.); матеріали, необхідні для підтримання в робочому стані засобів праці, що вико-

ристовуються лише для зберігання предметів або для забезпечення матеріальних умов праці (робочі будівлі, засоби зв'язку й транспорту та ін.). Виходячи з цього визначення та відомих критеріїв класифікації, можна запропонувати вдосконалену [2] класифікацію матеріальних ресурсів підприємства, яку наведено на *рис. 1*.

Згідно з цією класифікацією, систему управління матеріальними ресурсами на підприємстві можна розглядати як сукупність підсистем управління основним капіталом підприємства, активною частиною основних виробничих фондів, виробничими запасами, незавершеним виробництвом (*рис. 2*). У цілому, сутність управління матеріальними ресурсами підприємства полягає в аналізі, плануванні, організації, контролі та мотивації використання кожного елементу ресурсів.

Але для оптимального використання матеріальних ресурсів необхідно постійно адаптувати існуючу систему управління до вимог сучасності та розробляти інноваційний інструментарій, який має забезпечувати досягнення поставлених цілей різного рівня – стратегічних, тактичних та оперативних. Напрямки оптимізації системи управління можуть бути пов'язані як з удосконаленням всієї системи та механізму управління матеріальними ресурсами, так і з впровадженням новітностей у будь-якій її підсистемі.

Основними напрямками ефективного використання матеріальних ресурсів підприємства вважаються:

- ✦ удосконалення організації виробництва;
- ✦ оптимізація матеріально-технічного забезпечення;
- ✦ зниження матеріалоемності продукції за рахунок новітніх технологій та вдосконалення конструкцій;
- ✦ мотивація в напрямку економного використання ресурсів;
- ✦ використання сучасної (більш економічної) сировини;
- ✦ впровадження ресурсозбереження за рахунок використання вторинної сировини;
- ✦ удосконалення норм використання матеріальних ресурсів;
- ✦ удосконалення використання основних виробничих фондів;
- ✦ підвищення адаптивності технологічних процесів до зміни видів сировини і матеріалів та до специфічних вимог споживачів;
- ✦ оптимізація асортименту виробів зі здійсненням економії сировини і матеріалів та енергетичних ресурсів за допомогою зміни (розширення або звуження) областей застосування та ін.

Завдяки оптимізації використання матеріальних ресурсів підприємство досягає зниження витрат, собівартості продукції та, як наслідок, підвищення прибутковості та рентабельності продукції та роботи підприємства. Такий напрямок, як оптимізація запасів, приводить до вивільнення оборотних коштів, залучення додаткових матеріальних ресурсів у виробництво задля збільшення випуску продукції.

Рис. 1. Класифікація матеріальних ресурсів підприємства

Джерело: вдосконалено за [2].

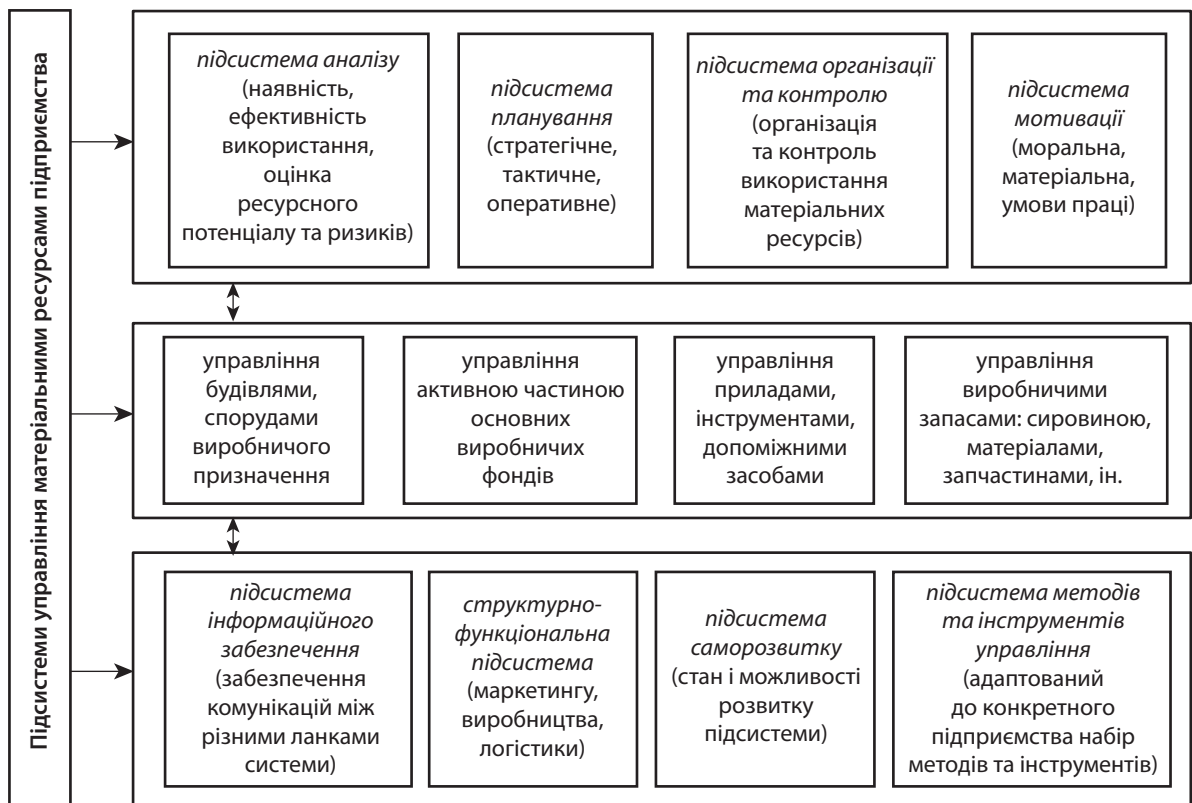

Рис. 2. Підсистеми управління матеріальними ресурсами підприємства

До основних сучасних розробок з оптимізації управління матеріальними ресурсами можна віднести: логістику, впровадження новітніх інформаційних технологій управління, інтегрованої системи управління, реінжинірингу бізнес-процесів.

Найчастіше під логістикою розуміють складну структуровану економічну систему, яка складається з елементів (підсистем), взаємопов'язаних у процесі управління рухом матеріальних, інформаційних, фінансових і трудових потоків, має високі адаптивні властивості та зв'язок із зовнішнім середовищем [9].

У роботі [11] автор пропонує розглядати логістику як ефективну інтегровану систему регулювання матеріальних та інформаційних потоків. Для виконання основного завдання логістики – забезпечення високої якості постачання продукції – необхідно впровадити моніторинг матеріальних та інформаційних потоків. Для цього слід забезпечити на підприємстві створення адаптованих способів управління операціями матеріалоруку, впровадження оптимальних норм стандартизації напівфабрикатів, пакування, маркування, визначення обсягу виробництва, транспортування і складування, розбіжностей між бажаними та можливими закупівлями і виробництвами.

Упровадження логістики в систему управління матеріальними ресурсами підприємства тісно пов'язане з використанням новітніх інформаційних технологій. Застосування ефективного інформаційного забезпечення в управління матеріальними ресурсами підприємства дає можливість не тільки скоротити зайві витрати коштів і часу, але й оптимізувати їх рівень та структуру. Сутність використання сучасних інформаційних технологій полягає в якісному інформаційному обслуговуванні різних підрозділів підприємства шляхом надання необхідної, достатньої (повної), достовірної та своєчасної інформації. Побудова структури та організації інформаційного забезпечення враховує такі фактори, як специфіка підприємства та методів управління, які використовуються, принципи та алгоритми створення баз даних, склад об'єктів предметної області, адаптування до інформаційних потреб і вимог користувачів системи. Одним з важливих факторів формування інформаційної системи є орієнтація на забезпечення інформаційної стійкості, яка пов'язується зі спроможністю інформаційної бази підприємства та обслуговуючої її структури підтримуватися в постійно оновленому стані, своєчасно і достовірно забезпечувати потрібною інформацією всі ланки організаційно-виробничої структури. На інформаційну стійкість має вплив стан підготовки кадрів, захищеність інформаційної бази від небажаного втручання, стан впровадження на підприємстві інноваційних засобів технологічного характеру та ін. [12].

Багато можливостей для оптимізації управління матеріальними ресурсами надає використання сучасних економіко-математичних моделей, які дозволяють визначати стан та рівень економічного розвитку підприємства та прогнозувати потреби в матеріальних ресурсах у майбутньому – розробляти стратегічні прогнози [7].

Створення інтегрованої системи управління матеріальними ресурсами підприємства обумовлюється необхідністю забезпечення ритмічності виробництва та отримання максимального економічного вигаду при мінімальних витратах. Результативність його використання пов'язується з отриманням синергичності системи управління, тобто здатності протидіяти негативному впливу зовнішнього середовища та повертатись у збалансований рівноважний стан [11].

Для досягнення більшого синергичного ефекту управління матеріальними ресурсами в роботі [4] автор пропонує впровадження в систему управління такого елементу, як реінжиніринг бізнес-процесів, під яким розуміється новий підхід до формування системи управління та організаційної структури, заснований на переході від функціональних підрозділів до команд фахівців, відповідальних за певний бізнес-процес. Використання реінжиніринг бізнес-процесів переносить акцент з функціонального на процесне управління та створює організаційну основу реалізації безперервного руху ресурсів.

У напрямку вдосконалення управління таким матеріальним ресурсом підприємства, як основний капітал, усе зводиться до забезпечення стійкого підвищення ефективності його використання при мінімальних витратах на утримання та обслуговування. Оптимізація управління основними засобами підприємства пов'язана з визначенням розміру потреби в їх природі основних засобів, у створенні досконалого плану розвитку матеріально-технічної бази підприємства та визначенні оптимальної потреби в збільшенні основних засобів, обґрунтуванні плану ремонтів та оптимізації строків експлуатації, з підвищенням змінності роботи устаткування, з удосконаленням амортизаційної політики, з урахуванням соціального фактора та факторів матеріального стимулювання.

Слід відмітити, що управління матеріальними ресурсами підприємства, зокрема, основним капіталом, тісно пов'язано з фінансовим аспектом господарської діяльності. Наявність різних джерел фінансування створення та відтворення основного капіталу, які відносяться як до власних коштів підприємства, так і до позикових, сформовані умови їх залучення і можливі тенденції зміни – усе це дозволяє здійснити теоретичне обґрунтування підходів до побудови ефективної схеми фінансування інвестиційних вкладень в основний капітал підприємства.

Ефективне управління основними засобами підприємства досягається збалансованістю всіх факторів виробництва, впровадженням інтенсивних технологій на всіх стадіях виробництва продукції [8].

До більш актуальних шляхів управління основним капіталом слід віднести:

- ✦ інтенсивний шлях використання основних засобів діючих підприємств, що включає управління технічним переозброєнням, підвищенням темпів відновлення основних засобів;
- ✦ підвищення кваліфікації кадрів, особливо майстерності робітників, які обслуговують машини, механізми, агрегати й інші види виробничого устаткування.

ВИСНОВКИ

Розгляд матеріальних ресурсів підприємства як сукупності основного капіталу та оборотних фондів дозволяє максимально наповнювати систему управління матеріальними ресурсами з метою отримання синергійного ефекту від їх використання.

Включення до системи управління матеріальними ресурсами підприємства таких складових, як логістика, новітні інформаційні технології управління, інтегрована система організації управління, реінжиніринг бізнес-процесів дозволяє відповідати сучасним світовим тенденціям управління та досягати встановлених цілей підприємства.

Упровадження в практику досконалої сучасної системи управління матеріальними ресурсами дозволить підприємству, поряд з іншими факторами, уникнути кризового стану та сприятиме економічному розвитку. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Войтків Л. С.** Управління матеріальними ресурсами у період реструктуризації підприємства: дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01. Тернопіль, 2005. 23 с.

2. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 2/Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 848 с.

3. **Крохмаль С. С.** Управління матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві. *Бізнес Інформ*. 2012. № 10. С. 109–113.

4. **Лола Ю. Ю.** Інтегральна система управління матеріальними ресурсами підприємства на основі логістики та реінжинірингу. *Наукові праці МДГУ ім. Петра Могили. Сер.: Економічні науки*. 2008. Том 99. № 86. С. 80–85.

5. **Могилевська О. Ю.** Сучасні тенденції управління діяльністю промислових підприємств. *Економіка та держава*. 2012. № 11. С. 59–62.

6. **Несвіт В.** Управління матеріальними ресурсами на машинобудівному підприємстві. *Схід*. 2009. № 7 (98). С. 47–50.

7. **Prokhorova V., Bezuhla Yu.** Forming Management Impacts in Aviation Companies Economic Development Administration System. *Proceedings of the National aviation university*. 2016. Vol. 67, No. 2. С. 100–106. DOI: 10.18372/2306-1472.67.10441

8. **Радева О. Г.** Методологічні засади управління основними засобами з метою забезпечення ефективної роботи машинобудівних підприємств. *Агроевіт*. 2015. № 14. С. 41–44.

9. **Хобта В. М., Бондарєва І. О., Селєзньова Н. О., Руднева О. Ю.** Розвиток системи управління матеріальними ресурсами підприємства: монографія. Донецьк: Друкінфо, 2012. 143 с.

10. **Степаненко Т. О.** Інтегроване управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. *Стратегія економічного розвитку України*. 2014. № 35. С. 132–140.

11. **Стрижова В. Г.** Реалізація логістичного підходу в управлінні матеріальними запасами підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. Т. 2, № 6. С. 59–61.

12. **Чумак Л. Ф.** Складові стійкого розвитку промислових підприємств України в сучасних умовах. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2016. № 54. С. 125–133.

13. **Шкода М. С.** Удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. 2011. Вип. 33. С. 356–363.

REFERENCES

Chumak, L. F. "Skладovi stiikoho rozvytku promyslovykh pidpriemstv Ukrainy v suchasnykh umovakh" [Components of sustainable development of industrial enterprises of Ukraine in modern conditions]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, no. 54 (2016): 125-133.

Ekonomichna entsyklopediia [Economic encyclopedia]. Vol. 2. Kyiv: Akademiia, 2001.

Krokhmal, S. S. "Upravlinnia materialnymy resursamy na promyslovomu pidpriemstvi" [Material management in an industrial enterprise]. *Biznes Inform*, no. 10 (2012): 109-113.

Khobta, V. M. et al. *Rozvytok systemy upravlinnia materialny-my resursamy pidpriemstva* [Development of the system of material resources management of enterprise]. Donetsk: Drukinfo, 2012.

Lola, Yu. Yu. "Intehralna systema upravlinnia materialnymy resursamy pidpriemstva na osnovi lohistyky ta reinzhynirynhu" [Integrated material management system of the enterprise based on logistics and re-engineering]. *Naukovi pratsi MDGU*. Vol. 99, no. 86: 79-84.

Mohylevska, O. Yu. "Suchasni tendentsii upravlinnia diialnistiu promyslovykh pidpriemstv" [Modern trends in management industrial enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 11 (2012): 59-62.

Nesvit, V. "Upravlinnia materialnymy resursamy na mashynobudivnomu pidpriemstvi" [Material management at machine building enterprise]. *Shid*, no. 7 (98) (2009): 47-50.

Prokhorova, V. V., and Bezuhla, Yu. E. "Formuvannia systemy upravlinnia ekonomichnym rozvytkom aviapidpriemstv" [Forming management impacts in aviation companies economic development administration system]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu*. Vol. 67, no. 2 (2016): 100-106. DOI: 10.18372/2306-1472.67.10441

Radieva, O. H. "Metodolohichni zasady upravlinnia osnovnymy zasobamy z metoiu zabezpechennia efektyvnoi roboty mashynobudivnykh pidpriemstv" [Methodological bases of management of assets to ensure the efficient operation of engineering companies]. *Ahrosvit*, no. 14 (2015): 41-44.

Stepanenko, T. O. "Intehrovane upravlinnia materialnymy resursamy promysloвого pidpriemstva" [Integrated material management of industrial enterprises]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, no. 35 (2014): 132-140.

Stryzhova, V. H. "Realizatsiia lohistychnoho pidkhodu v upravlinni materialnymy zapasamy pidpriemstva" [The implementation of logistic approach in the management of inventory enterprises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. Vol. 2, no. 6 (2009): 59-61.

Shkoda, M. S. "Udoskonalennia upravlinnia materialno-tekhnichnym zabezpechenniam pidpriemstva" [Improved management of logistics enterprises]. *Problemy i perspektyvy rozvytku bankivskoi systemy Ukrainy*, no. 33 (2011): 356-363.

Voitkiv, L. S. "Upravlinnia materialnymy resursamy u period restrukturyzatsii pidpriemstva" [Material management in the period of restructuring of the enterprise]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.06.01*, 2005.